

veřejné správy (veřejné povinnosti a veřejná subjektivní práva, správní akty, veřejné věci a vyvlastnění). Část III. obsahuje správní řízení, a část IV. vykládá o soudních kontrolách veřejné správy. Podrobný věcný rejstřík uzavírá dílo.

Základy knihy tkví ve vysokoškolském působení autorově, který touto knihou chtěl dáti svému posluchači bezpečné vodítko. Ti, kdož poslouchali přednášky prof. Hoetzla, na mnoha místech při četbě jeho díla vidí se v posluchárně za jeho přednášky, když s přesvědčením jemu vlastním hájil svůj názor s nepopíratelnou autoritou. I ve své knize autor na několika místech slovy sice prostými, avšak nepřipouštějícími jakékoli pochybnosti vyložil svoje stanovisko. Výklad autorův jest stručný, sloh úsečný a prostý. Naproti tomu však prof. Hoetzel mnoho věcí předpokládá, takže se obrací se svými výklady na čtenáře znalého již základních rysů, tedy nejméně posluchače práv. Vůbec kniha má tolik zhuštěných fakt, že jednou větou nebo odstavcem bývá vysloveno, co jinde nalézáme podáno mnohem obšírnějším způsobem, takže kdo si neosvojil způsob úsečné dikce, musí se teprve přizpůsobovati podání Hoetzlovu. Tento nesmlouvavý temperament prozrazuje na mnoha místech, kde autor obhazuje svůj názor proti názorům jiným a podobně se projevuje i v jeho výběru literatury, kterou cituje velmi stručně, téměř příkladem, nebo kde odkazuje v některých partiích na jiné disciplíny (na př. str. 150 »Finanční úřady«). Snad právě touto úsečností vznikla některá corrigenda, která si opraví posluchač podle přednášek (na př. str. 135, 170).

Stať o státních orgánech převzal prof. Hoetzel od prof. Laštovky. Bylo by si vskutku přáti, aby brzy následovala za částí všeobecnou část zvláštní z pera Laštovkova, abychom záhy se dočkali celého systému československého práva správního. dnk.

MARCUS NADLER a JULES I. BOGEN: *The banking Crisis*. — A. G. Allen a Unwin v Londýně. Str. 210. Evropské vyd. 1934. — V březnu 1933 došlo k uzavření všech bank Spojených Států Severoamerických, když hrozil útok na přepážky, překotné vybírání vkladů a shroucení většiny ústavů, které nemohly dostáti svým závazkům. Byla tato krise nevyhnutelnou, byla pouhým důsledkem všeobecné krise světové, v níž USA byly pouhou nevinnou obětí, nebo byla způsobena příčinami specificky americkými?

Na tuto základní otázku své obsáhlé studie říkají nám oba profesori finanční vědy na New York University, kteří napsali, že příčinou katastrofy amerického bankovního systému byla i světová krise i strukturální vady tohoto systému, které způsobily, že po létech falešné prosperity se při nárazu špatné doby neosvědčil. Z obojího můžeme čerpati poučení i pro naše poměry. Všeobecná část vychází z rámce poválečného světového hospodářství a ukazuje na základní chyby, které zde byly spáchány. Část, zabývající se pak speciálně americkými poměry a průběhem bankovní katastrofy americké, čte se jako nejnapínavější román, v němž konec znamená počátek nové epochy amerického hospodářství — Rooseveltovu politiku usměrňování, regulace, kodů, opuštění zlatého standardu, na jejíž výsledky čeká ještě dnes celý svět s napětím.

Krátce po tom, co nový americký president, Franklin D. Roosevelt nastoupil svůj úřad, dosáhla tíseň amerických bank takového stupně, že byl nucen na základě zmocnění, daného mu starým Enemy Actem, zavřít všechny americké banky a uvalit embargo na export zlata. Takový krok, který ochromil celou platební techniku ohromného státu, nebyl předsevzat bez hlubokých příčin. Autoři kladou si úkol, tyto příčiny systematicky zpracovat.

První z nich je úvěrová inflace, způsobená nekritickou a krátkozrakou úvěrovou politikou amerických peněžních ústavů. Po skončení svě-

tové války musela evropská hospodářská soustava projít horečkou deprese, aby z ní vyšla zdravěna a přeorganisována. Politikové a finančníci zde i za oceánem však se rozhodli, že k této ozdravující depresi nesmí dojít, ačkoliv byla nevyhnutelná; tím ji sice oddálili, ale nezmírnili, nýbrž zvětšili. A proto sáhli k inflaci. Celá řada evropských států vypomáhala si z okamžité tísně inflací oběživa; ale ta sama o sobě neznamenal nic proti ohromné inflaci úvěrové, vyvolané proudem zápůjček z Ameriky. Tento proud peněz, tekoucí nezadržitelně do Evropy, lákaný naději na velmi slušné zisky ve válkou zpustošených státech, vyvolal a udržoval zdánlivou a fiktivní konjunkturu, sváděl k přeinvestování a nadprodukcí, a tato by byla už dávno musela způsobit pokles cen, který se dostavil v období poslední hospodářské krise, tedy o několik let později, kdyby zde proti ní nebyla stála umělá, úvěrem vytvořená kupní síla. Tak zde byla po několik let neskutečná obchodní aktivita a prosperita, v sobě samé skrývající příčiny svého konce. Bylo však od počátku jasno, že tím okamžikem, kdy Spojené Státy přestanou lít miliardy dolarů za hranice, celá ta soustava úvěrů přestane být likvidní a zdánlivá prosperita shrouť se jako domeček z karet. To se také stalo a rychlost, kterou probíhala hospodářská krise, svědčí o správnosti tohoto výkladu.

Vliv Irvinga Fishera proniká na několika málo místech knihy, které nemají ráz popisně-historický. Jeví se zejména ve výkladech o pojmu inflace, která je podle Nadlera a Bogaena zvětšením »in the available purchasing power«, v kupní síle, která je k dispozici, která je aktivní (tento smysl aspoň dávají slovům v následujících výkladech). Kupní síla má podle nich jaksi dvě dimenze, množství a rychlost, a může být zvětšována buď zvyšováním jednoho nebo druhého. Tak docházejí autoři k zajímavému závěru, že tímto způsobem může dojít k inflaci i ve státech se zlatou měnou prostým zrychlením oběhu. Myšlenková příbuznost s Fisherovým koeficientem oběživosti je zde zřejmá.

Tytéž neprozřetelné ruce působily pak také na domácím americkém trhu úvěrovou inflaci, patrnou ze zvětšení objemu vnitrostátních zápůjček v USA, který z cca 36 miliard dolarů v r. 1919 vzrostl na 55 miliard v r. 1931. Tak vznikala uvnitř států i mezi Evropou a Amerikou spleť úvěrových poměrů, komplikovaná ještě tím, že reparace a válečné dluhy platily se stále vypůjčenými penězi, když reparační splátky Německa Spojeným Mocnostem odváděly tyto do USA, které je posílaly ve formě zápůjček zase zpět do Německa. Tyto zápůjčky činily ohromný proud *1 a půl miliardy dolarů ročně*, investovaných Amerikou za hranicemi; přesto však se obklopovala zvyšovanou celní hradbou, aniž uvážila, že ona cizina musí také do ní něco vyvážet, aby si na placení těchto dluhů také vydělala.

Tato část — vedle líčení konečné fáze bankovního shroucení — jest nejzajímavější z celé knihy. Další příčiny katastrofy jsou už domácího, amerického původu a autoři spatřují je v strukturálních vadách amerického bankovního systému, které rozvádějí a kritisují, v chybách vedoucích činitelů a konečně v cenové deflaci. Americké bankovníctví vyznačuje se zajímavým rysem, totiž zákazy nebo omezováním zřizování filiálek velkých bank mimo jejich sídlo. Ze 48 států Unie jest zakládání filiálek bank v 18 vůbec zakázáno, ve 14 omezeno na obvody měst a pod. Tím se stává, že vzniká celá řada menších ústavů lokálního rázu, které sice slouží dobře místním potřebám, které však nemají jednotné úvěrové politiky a ovšem také ne dost odolnosti v době runů. Jedině tím si vysvětlíme, že v letech 1921—1929 došlo v USA celkem k úpadku 5642 bank a že za poslední čtyři měsíce roku 1930 se rozmnožil tento počet o dalších 736 bank.

Když nás takto uvedli na jeviště, začínají autoři líčení velkého hospodářského dramatu, končícího křečovitým úsilím Rooseveltovým a jeho N. I. R. A. o ozdravení americké hospodářské soustavy. Líčí začátek bouře, daný tím, že v r. 1931 náhle Německo a Rakousko oznámily jed-

nání o celní unii, vypovězení francouzských úvěrů v důsledku toho a vše, co pak z toho následovalo. Z vratké stavby byla vytažena cihla — začala se hroutit. Události šly za sebou jako blesky. Shroucení Credit-Anstaltu, rychlé stahování úvěrů z Německa, které následovalo a které za prvních sedm měsíců r. 1931 činilo přes 3½ miliardy marek, pád Danat-Banky, uzavření všech německých bank, nesnáze anglických peněžních ústavů z likvidace krátkodobých úvěrů zahraničních a z nedobytnosti vlastních zápůjček v cizině, zoufalý boj libry o udržení zlatého standardu a jeho konečné opuštění, letí nám před očima jako pestrý a nadmíru dramatický film, v němž těžisko děje se nakonec přenáší do Ameriky. Kniha líčí pak všechny kroky, které byly k ozdravení amerických bankovních poměrů podniknuty a končí krátkým nárysem plánů Rooseveltových a jejich kritikou.

Dr. Jar. Marcha.

ODBORNÁ POZŮSTALOST A KORESPONDENCE DRA ANTONÍNA RANDY A KORESPONDENCE JEHO RODINY. — Praha. 1934. Uspořádal Karel Škába. Vydal Dr. mont. h. c. Otakar Kruliš-Randa — str. 291 in-4. — Do oslav Antonína Randy, jehož sté výročí narození a zároveň dvacáté výročí úmrtí připadlo na letošní rok, jako milá a intimní vzpomínka zapadá dílo, které vskutku pietním způsobem vydal vnuk slavného českého právníka gen. řed. Dr. Ot. Kruliš-Randa. Jeho zásluha spolu s pečlivým katalogisátorem Karlem Škábou se stupňuje tím více, že nejde jen o čin úcty, nýbrž o práci, která nám otvírá bohatý pramenný materiál, v němž se teprve dokresluje Randova osobnost. Ovšem pořadatel správně poukazuje, když se byl dohledal první části rukopisné pozůstalosti, že je toho poměrně málo na Randův význam, tento poukaz přiměl Randovy dědice, aby hledali ostatek. A tak se vskutku našlo mnohem více (asi proti původním 1380 ještě 3300). Ale základní poznámka vlastně zůstává v platnosti, protože tu jde kromě malé sbírky konceptů (čís. II. 2165 až 2217) vesměs o korespondenci došlou. O korespondenci vydanou (expedovanou), která vlastně tvoří duševní vlastnictví korespondujícího, jsme i tu — jako při všech starších korespondencích — chudší a bylo by záslužné, aby přes všechnu nesnáz a velikou kusost se pátralo i po ní. Klíčem a nesporným prius k ní je právě tato korespondence, jejíž soupis se nám tuto podává. Namítne snad leckdo, že je v ní mnoho zbytečného, jako prostá poděkování, blahopřání, kondolence, visitky a pd., ale oceňuji jejich důležitost (vedle jiných momentů) i tím, že jediné tímto způsobem se nám dostává soupis osob, s nimiž Randa byl ve stycích.

Po formální stránce Škába zpracoval soupis nadvakrát: nejprve menší část I., pak II., každou zvlášť číslovanou inventárními čísly, při čemž u každého inventovaného kusu je signatura fasciklu a v něm pořadového čísla, dále stručný (ale převážnou většinou vystižný) obsah a konečně v poslední rubrice jest označen druh korespondence (dopis, lístek a pod.). Rozdělení na dvě části jest litovati, zejména dvojího číslování, ale poznámkami pořadatelovými je i to omluvitelné. V druhé části jako samostatné kapitoly jsou shrnuty dokumenty k Randově činnosti v České Akademii a v ministerstvu a v politice a kromě toho jeho poznámky z přednášek a některé rukopisy jeho vědeckých prací, poznámek a pod.

Z obsahu není lehké naznačit i hlavní rysy. Bylo již řečeno, že se nám tu podává klíč k biografii Antonína Randy. Ale to by bylo málo, poněvadž jeho korespondence kromě toho, že nám ukazuje osobnost světového formátu v jeho stycích s osobami jedinečného významu, s nimiž leckdy je v nejitimnější přátelské korespondenci, přináší nám bohatý materiál zejména pro vývoj naší právní vědy a pro historii politickou. Snad bude nejlépe za mnoho slov uvést některé příklady (v závorkách jsou uvedena invent. čísla). Tak máme tu materiál pro rukopisný (RKZ) boj (I., 11, 12, 42, 60 a j.), pro Randovy snahy dostat co nejvíce českých